

การพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ*

The Development of Kalyanamitt for Students of
The Teaching Profession in a Rajabhat University

ยุภาติ ปณะราช**

Yupadee Panarach

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลของการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาวิชาชีพครู และ 2) ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรกับการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดา ที่ส่งผลต่อลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาวิชาชีพครู

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาวิชาชีพครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จำนวน 48 คน สุ่มแบบมีระบบเพื่อจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 24 คน ในแต่ละกลุ่มมีนักศึกษาที่มีแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดามากและน้อย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างศรัทธา ขั้นฝึกลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร และขั้นบูรณาการ 2) แบบวัดลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร และ 3) แบบวัดการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดา ดำเนินการฝึกอบรมใช้เวลา 28 ชั่วโมง มีการวัด 3 ครั้ง คือ วัดก่อนการฝึกอบรม วัดหลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์ และวัดหลังการฝึกอบรม 1 เดือน การวิเคราะห์ ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมสองทางแบบวัดซ้ำ (Two-way ANCOVA Repeated Measure) โดยมีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรก่อนฝึกอบรมวัดก่อนการฝึกอบรมเป็นตัวแปรร่วม

ผลการวิจัยพบว่า

1. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการฝึกอบรม การมีแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดาและครั้งของการวัด
2. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการฝึกอบรม กับการมีแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดา
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการฝึกอบรม กับครั้งของการวัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่

3.1. กลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร หลังการฝึกอบรม 1 เดือน มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรไม่แตกต่างจากการวัดหลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์

3.2. กลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร หลังการฝึกอบรม 1 เดือน มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรลดลงจากการวัดหลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3. หลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์ และหลังการฝึกอบรม 1 เดือน กลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : กัลยาณมิตร การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การวิเคราะห์การติดต่อสื่อสาร โยนิโสมนสิการ การให้คำปรึกษา

* ปรินญาณิพนธ์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ (วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** นิสิตปริญญาเอก สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

The purposes of this study were: 1) to examine results of Kalyanamitt Training Program, and 2) to investigate an interaction between Kalyanamitt Training and Parents' Buddhist Modeling that affect the Kalyanamitt characteristics of the students in teaching profession.

The participants consisted of 48 third year students of the teaching profession at Rajabhat Kamphaengphet University. Systematic random sampling was employed to equally separate the samples into experimental and control groups. Both groups were divided into two groups by the high and low scores on Parents' Buddhist Modeling. The instruments were composed of 1) Kalyanamitt Training Program involving 3 steps: building an inspiration in Teacher Professional, practicing characteristics of Kalyanamitt, and the integration of all the characteristics of Kalyanamitt. 2) Kalyanamitt Questionnaires, and 3) Parents' Buddhist Modeling. The participant' Kalyanamitt were evaluated before and one week after training, and one month after training. The training was used 28 hours. The data were analyzed by using Two-way ANCOVA repeated measurement design.

The results of the study were as follows:

1. There were no interactions among training method, Parents' Buddhist Modeling, and time of measures.

2. There were no interaction between training method and Parents' Buddhist Modeling.

3. There was an interaction between training method and time of measures at .05 by:

3.1 Kalyanamitt scores for one week after training of the experimental group were not different from the scores after one-month training.

3.2 Kalyanamitt score for one week after training of the control group were lower significance at .05 than the score after one-month training.

3.3 The experimental group had higher significance at .05 on Kalyanamitt score than the control group in one week after training and after one-month training.

Keyword : Kalyanamitt; Empathy, Transactional Analysis, Yonisomanasikarn, Counseling

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาพสังคมปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การแข่งขันทางเศรษฐกิจที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนทั้งทางบวกและทางลบ จนทำให้เกิดความสับสนในการเลือกรับค่านิยมทางวัตถุอย่างขาดดุลยพินิจ ประกอบกับสภาพความเสื่อมโทรมของสังคมในหลาย ๆ ด้าน ที่ปรากฏในสื่อมวลชนเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหา

ยาเสพติด ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ รวมถึงการใช้ความรุนแรงในการแก้ไข้ปัญหา สภาพการณ์เหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเล็กหรือปัญหาใหญ่ล้วนเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งสิ้น โดยเฉพาะนักเรียนหากไม่สามารถแก้ไข้ปัญหาได้ ก็จะทำให้พัฒนาการด้านการเรียนรู้ด้อยลง มีปัญหาทางอารมณ์ เกิดความวิตกกังวล ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และหากปัญหายังไม่ได้รับ

การแก้ไขให้ทันเวลาที่อาจจะสั่งสมและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ (กรมวิชาการ, 2540: 1) บุคคลที่มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยนักเรียนในการคลี่คลายปัญหา ได้แก่ ครู ซึ่งนอกจากจะต้องทำหน้าที่สอนความรู้ตามหลักสูตรแล้วยังต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์และโลกทัศน์ที่ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อสามารถชี้แนะแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ให้กับนักเรียน (อมรวิเศษ นาคกรพรพ, 2540: 121) พร้อมทั้งให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือด้วยความรัก ห่วงดีต่อนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุดตามความถนัด ความสนใจและความต้องการของแต่ละคน (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2539: 3-6)

ลักษณะของครูที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะอบรมสั่งสอน แนะนำ ชักจูง พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือ นักเรียนให้ได้รับการพัฒนาที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะที่เรียกว่า ความเป็นกัลยาณมิตร (สุมน อมรวิวัฒน์, 2530: 74) ประกอบด้วย ความน่ารัก ความน่าเคารพ ความน่ายกย่อง การรู้จักพูด ความอดทนต่อถ้อยคำ การถ่ายทอด และการไม่ชักนำ ไปในทางที่เสื่อมเสีย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542: 632-633; พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัศน์, 2546: 34-36) ความเป็นกัลยาณมิตร จึงเป็นลักษณะสำคัญยิ่งของครู ซึ่งนักเรียน ผู้ปกครอง หรือในกลุ่มครูเองก็เช่นกันมีความคาดหวัง และต้องการครูที่มีลักษณะสอดคล้องความเป็นกัลยาณมิตรสูง มีหลักฐานยืนยันจากรายงานการศึกษา พฤติกรรมของครูในอุดมคติของนักเรียน พบว่า ลักษณะของครูที่นักเรียนประทับใจและต้องการให้ครูปฏิบัติ ได้แก่ อารมณ์ดี ร่าเริง ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่ดุดำ เข้าใจความรู้สึก เอาใจใส่ทั้งเรื่องการเรียนรู้และสุขภาพ ให้ความรักความ จริงใจกับนักเรียนอย่างเท่าเทียมกัน พูดจาไพเราะ อ่อนหวาน รับฟังความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และไม่หลงโทษด้วยการตี แต่ให้ใช้วิธีการตักเตือนแทน การสอน ต้องอธิบายให้ชัดเจนเพื่อให้เข้าใจง่าย มีเกม เพลง หรือนิทานประกอบเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน มีการให้รางวัลบ้าง ทั้งยังไม่ตีมีสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่เล่นการพนัน

และไม่เสพสารเสพติด เป็นต้น (กองวิจัยการศึกษา, 2535: 22-24) ผลในทำนองเดียวกันนี้ยังพบในงานวิจัยของ พชรวรรณ ครูขนาด (2542: 44-48) และงานวิจัยของ พรรตณฤณ เพชรวิวรรณ์ (2546: 141) ซึ่งพบว่า นักเรียน ผู้ปกครอง และครู ล้วนมีความคาดหวังว่า ครูควรจะเป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณา เอาใจใส่นักเรียน เป็นที่ปรึกษาที่ดี เสียสละ รู้จักให้อภัย วางตัวได้เหมาะสม มีความยุติธรรม มีใจเป็นกลาง เป็นแบบอย่างที่ดี พุดจาสุภาพ ควบคุมอารมณ์ได้ พยายามสอนนักเรียนให้เข้าใจ และไม่มั่วสุมอบายมุข

การศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูในต่างประเทศพบผลในทำนองเดียวกัน การแสดงออกของครูในด้านอารมณ์ ความรู้สึก การพูด และการกระทำจะมีผลต่อความรู้สึกและพฤติกรรมของนักเรียนเป็นอย่างมาก เช่น การที่ครูต่อว่า ตะโกน หรือตะคอกนักเรียน จะทำให้นักเรียนรู้สึกไม่ดีกับครู เสียใจ อายเพื่อน อึดอัดใจ และในทางตรงข้าม ถ้าครูแสดงออกถึงความห่วงใย จะทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของครู มีความสุขในการเรียน มีความสนใจและต้องการที่อยากจะทำเรียน (Sutton, & Wheatley, 2003 : 343-344)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สังคมต้องการครูที่มีความเป็นกัลยาณมิตร กล่าวคือ ครูที่มีความรัก ความเมตตา เอาใจใส่นักเรียนทุกคน คอยให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือนักเรียนเมื่อมีปัญหา รวมถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาตนเองควบคู่ไปกับการสอนตามหลักสูตร แต่จากผลการสำรวจของ ศูนย์วิจัยกสิกรไทยในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ได้สำรวจความคิดเห็นของนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 9-19 ปี เกี่ยวกับบุคคลที่นักเรียนจะไปขอคำแนะนำหรือปรึกษาเมื่อประสบกับปัญหา และนักเรียนรายงานว่าถ้ามีปัญหาด้านครอบครัว เพื่อน การเรียน ความรัก การเงิน และเรื่องยาเสพติด จะไปขอคำแนะนำจากครู คิดเป็นร้อยละ 2.3 1.1 23.6 0.5 0.0 และ 3.9 ตามลำดับ ขอคำแนะนำจากเพื่อนหรือคนรักเมื่อประสบปัญหาดังกล่าว คิดเป็น

ร้อยละ 35.8 47.5 32.3 56.4 17.1 และ 23.3 ตามลำดับ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ร้อยละ 26.1 29.4 24.6 31.1 13.8 และ 28.3 ตามลำดับ (บทความ เศรษฐกิจ, 2545: 54-57) จะเห็นว่าผลการสำรวจดังกล่าวน่าเป็นห่วงมาก เพราะไม่ว่านักเรียนจะมีปัญหาอะไรก็ตาม จะไปปรึกษาหรือขอคำแนะนำจากครูน้อยมากจนแทบจะไม่มีเลย แม้กระทั่งปัญหาในการเรียน ก็ยังต้องการคำแนะนำน้อยกว่าเมื่อเทียบกับบุคคลอื่น ๆ ภาวะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าความใกล้ชิดสนิทสนม ความไว้วางใจ ความเชื่อใจระหว่างครูกับนักเรียนมีน้อย การที่นักเรียนมีปัญหาแล้วไปปรึกษาเพื่อนหรือคนรัก หรือแก้ปัญหาด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ เป็นเรื่องที่น่ากังวล อันตรายมาก ถ้าหากเลือกวิธีการแก้ปัญหาไม่ถูกต้อง หรือไม่เหมาะสม อาจจะเป็นการเพิ่มปัญหามากกว่าการแก้ปัญหาได้

นอกจากนี้ยังมีหลักฐานจากงานวิจัยของ วิรัตน์ เลหาวัฒน์ (2526 : อ้างอิงจาก ทิศนา แคมมณี, 2547: 43-44) ซึ่งพบว่า พฤติกรรมที่นักเรียนไม่ประทับใจคุณครู เนื่องจากครูลงโทษด้วยการต่อว่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย พูดตะคอกเสียงดัง รวมถึงการทำโทษโดยไม่มีเหตุผล แม้แต่หลังการปฏิรูปการศึกษาซึ่งมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ภาพของเหตุการณ์ดังกล่าวในบางโรงเรียนยังพบเห็นอยู่ เพราะจากรายงานการวิจัยของ พรตณฤณ เพชรวิวรรณ (2545: 141) พบว่า ลักษณะของครูที่นักเรียนไม่ประทับใจ ได้แก่ การทำโทษโดยไม่มีเหตุผล เช่น ไล่ออกนอกห้องเรียน ให้อยู่คนเดียวเป็นเวลานาน นักเรียนทำผิดคนเดียวแต่ทำโทษทั้งห้อง รวมถึงการใช้คำพูดที่หยาบคาย ดุถูก ชมชู้นักเรียน เป็นต้น ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครูมีลักษณะที่สอดคล้องกับความเป็นกัลยาณมิตรน้อย การกระทำของครูเหล่านี้จะส่งผลโดยตรงต่อนักเรียนทั้งในด้านจิตใจและพฤติกรรม และนอกจากนี้ความรุนแรงที่นักเรียนได้รับ อาจซึมซับเข้าไปในจิตใจโดยไม่รู้ตัว อาจส่งผลให้

นักเรียนทำตามหรือเลียนแบบ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของพฤติกรรมก้าวร้าวและรุนแรงของนักเรียนและนักศึกษาในปัจจุบัน (ทิศนา แคมมณี, 2547: 45)

หลักฐานที่กล่าวมาข้างต้นยังสอดคล้องกับผลการประเมินแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ในระยะที่ 2 (2540-2541) พบว่า การผลิตและพัฒนาครู รวมถึงการฝึกอบรมอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ เพราะว่าครูที่ผลิตออกมามีคุณภาพต่ำ มีความสนใจเรียนรู้และพัฒนาตนเองน้อย (วิทยากร เชียงกูล, 2544: 87) มีแนวโน้มด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการต่ำ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ เจตคติ และครูยังขาดความตระหนักในหน้าที่ความเป็นครู ไม่อุทิศเวลาในการอบรมสั่งสอนนักเรียนอย่างเต็มที่ แสวงหาผลประโยชน์จากนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 2) รวมถึงมีข่าวความเสื่อมเสียด้านความประพฤติของครูที่ปรากฏในสื่อมวลชนบ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติด กรณีชู้สาว หรือปัญหาทางเพศ ล้วนทำให้ครูได้รับความเคารพนับถือน้อยลง (ชุตตา จิตพิทักษ์, 2541-2542: 16-18; พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัศน์, 2546: 20) แสดงให้เห็นว่าครูได้รับการพัฒนาให้มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรไม่เพียงพอ

จากหลักฐานต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วล้วนแสดงถึงความต้องการครูที่มีความเป็นกัลยาณมิตรอย่างแท้จริง และยังพบข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าครูยังขาดความเป็นกัลยาณมิตรหรือยังได้รับการพัฒนาให้ตระหนักในหน้าที่ความเป็นครูไม่เพียงพอ และกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรี (หลักสูตร 5 ปี) ซึ่งเป็นโครงการผลิตครูใหม่ตามแนวปฏิรูปการศึกษา โดยมีเป้าหมายที่จะได้ครูที่มีความเชี่ยวชาญทางวิชาการและวิชาชีพ มีความเป็นกัลยาณมิตร มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 18-19) โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ทำหน้าที่หลักในการ

ผลิตครู ได้พัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการผลิตครูตามแนวปฏิรูปการศึกษา เริ่มใช้ในการศึกษา 2547 มีความมุ่งหวังว่าจะผลิตบัณฑิตให้เป็นคนดี เป็นคนเก่ง เป็นครูดี และเป็นครูเก่ง ในหลักสูตรได้ระบุคุณลักษณะของบัณฑิตที่จะไปเป็นครูดีไว้ว่า จะต้องเข้าใจธรรมชาติของนักเรียน มีคุณสมบัติของความเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง (สถาบันราชภัฏ, 2546: 2-3) อย่างไรก็ตามหลักสูตรดังกล่าวได้กำหนดโครงสร้างการจัดการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จทางวิชาการไว้อย่างชัดเจน แต่ในรายละเอียดการศึกษาวិเคราะห์ความเป็นกัลยาณมิตรของครูนั้นเป็นเพียงหัวข้อหนึ่งของหัวข้อการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการพัฒนาความเป็นวิชาชีพของครู (Teacher Professional Development) (สถาบันราชภัฏ, 2546: 43) หากนักศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจพร้อมทั้งการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังยิ่งขึ้น จะส่งผลให้นักศึกษาวิชาชีพครูมีคุณเป็นครูดียิ่งขึ้น ทั้งยังสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรที่ต้องการครูที่มีความเป็นกัลยาณมิตรควบคู่ไปกับความสำเร็จทางด้านวิชาการอีกด้วย

จากรายงานสรุปผลการติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการปฏิรูปการศึกษา ในวาระครบรอบ 6 ปี ของการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547ก: 25-29) พบว่า การผลิตครูแนวใหม่หลักสูตร 5 ปี ยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังในด้านนโยบายและงบประมาณ ส่งผลให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผน และวิชาชีพครูยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับ ปัญหาสำคัญที่พบ ได้แก่ ระบบผลิตครูมีความอ่อนแอ ครูรุ่นใหม่ขาดทักษะในการแก้ปัญหาของนักเรียน มีปัญหาในการปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่น ขาดจิตวิญญาณในความเป็นครู และได้มีข้อเสนอแนะต่อสถาบันผลิตครูไว้ว่า ควรมีหลักสูตร แนวการจัดการเรียนการสอนที่

หลากหลายเพื่อสร้างครูเก่ง ครูดี และมีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างแท้จริง

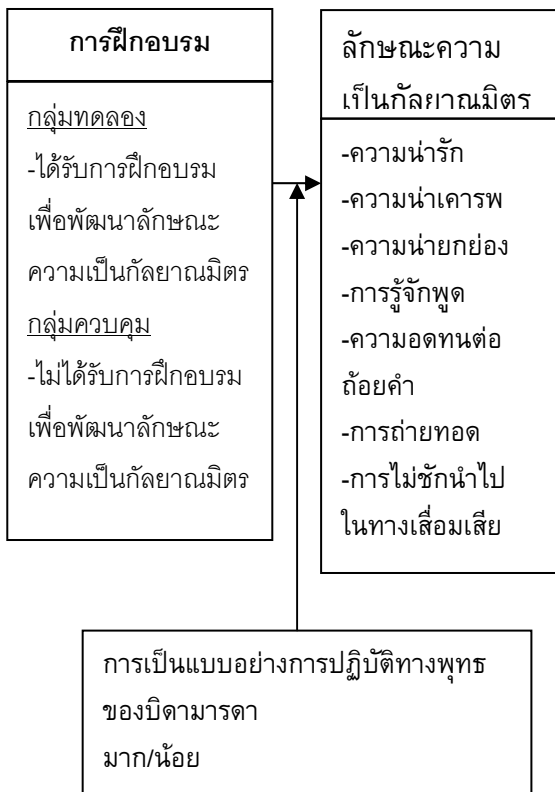
นอกจากนี้ นักศึกษาวิชาชีพครูจะมีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรมากน้อยเพียงใดนั้น การได้เห็นแบบอย่างจากบิดามารดามาก จะเป็นผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรมาก และมีพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรมาก (กมลวรรณสุวรรณโชติ, 2548: 164) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำตัวแปรการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดา มาเป็นตัวแปรจัดประเภทในการพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู โดยการพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรใช้การฝึกอบรมแบบบูรณาการด้วยการฝึกทักษะการเอาใจเขามาใส่ใจเรา การวิเคราะห์การติดต่อสื่อสาร และการคิดแบบโยนิโสมนสิการ รวมทั้งได้ประยุกต์กระบวนการให้คำปรึกษามาเป็นแนวทางในการฝึกแสดงลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร โดยมีความหวังว่า นักศึกษาวิชาชีพครูจะมีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรเพิ่มขึ้นทั้งด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา และการฝึกปฏิบัติ อันจะส่งผลให้นักศึกษาวิชาชีพครูมีลักษณะของความเป็นครูที่พึงประสงค์มากยิ่งขึ้น รวมทั้งตอบสนองต่อเป้าหมายของโครงการผลิตครูใหม่ตามแนวปฏิรูปการศึกษาอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาผลของการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาวิชาชีพครู
2. ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรกับการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดา ที่ส่งผลต่อลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาวิชาชีพครู

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

การพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับ
นักศึกษาวิชาชีพครู ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานดังนี้

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการฝึกอบรม การมี
แบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิฑามารดา และครั้ง
ของการวัด
2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการฝึกอบรม กับการมี
แบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิฑามารดา
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการฝึกอบรม กับการวัด
การวัด
4. นักศึกษาวิชาชีพครูที่ได้รับการฝึกอบรมต่างกัน
จะมีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป็น
นักศึกษาวิชาชีพครู ชั้นปีที่ 3 ในภาคเรียนที่ 1 ปี
การศึกษา 2550 จากสาขาวิชา คณิตศาสตร์
ภาษาอังกฤษ การศึกษาปฐมวัย ศิลปกรรมศาสตร์ (กลุ่ม
ดนตรี) และการศึกษาพิเศษ ที่เข้าศึกษาตามโครงการ
ผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับปริญญาตรี หลักสูตร
5 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จำนวน 90 คน
ส่วนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 48 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีคะแนน
รวมจากคะแนนแบบวัดลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร
น้อยกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากร จากนั้นพิจารณา
คะแนนรวมจากแบบวัดการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทาง
พุทธของบิฑามารดาจากกลุ่มตัวอย่าง และใช้ค่าเฉลี่ย
ของทั้งกลุ่มเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง พบว่า นักศึกษาที่มี
คะแนนจากแบบวัดการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธ
ของบิฑามารดาสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม มีจำนวน 29 คน
และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม มีจำนวน 19 คน ใช้วิธีสุ่ม
แบบมีระบบ เพื่อจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลองและ
กลุ่มควบคุม จำนวนกลุ่มละ 24 คน ในกลุ่มทดลองมี
นักศึกษาที่รายงานว่ามีบิฑามารดาเป็นแบบอย่างการ
ปฏิบัติทางพุทธมากและน้อย จำนวน 14 คน และ 10 คน
ตามลำดับ และในกลุ่มควบคุมมีนักศึกษาที่รายงานว่ามี
บิฑามารดาเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธมากและ
น้อย จำนวน 15 คน และ 9 คน ตามลำดับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือ
ที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะ
ความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู และ
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 ฉบับ ได้แก่

2.1 แบบวัดลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร
ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านความน่ารัก ความ
น่าเคารพ ความน่ายกย่อง การรู้จักพูด ความอดทนต่อ
ถ้อยคำ การถ่ายทอด และการไม่ชักนำไปในทางที่เสื่อม
เสีย เป็นแบบมาตราประเมินค่า 6 ระดับ มีค่าความ
สอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ อยู่

ระหว่าง 0.71 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.921

2.2 แบบวัดการเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทางพุทธของบิณฑามารดา ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล และการปฏิบัติสมาธิภาวนา เป็นแบบมาตราประเมินค่า 6 ระดับ มีค่าความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ อยู่ระหว่าง 0.71 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.853

3. การดำเนินการทดลอง มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 กลุ่มประชากรทำแบบวัดลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร (วัดก่อนการฝึกอบรม) แล้วนำคะแนนรวมมาหาค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนทั้งกลุ่มเป็น 308.90 และมีนักศึกษาที่มีคะแนนรวมน้อยกว่าค่าเฉลี่ยจำนวน 48 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.2 กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิณฑามารดา เพื่อนำมาจัดเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย แต่ละกลุ่มมีนักศึกษาที่รายงานว่ามีแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิณฑามารดามากและน้อยจำนวนใกล้เคียงกัน

3.3 ดำเนินการฝึกอบรม โดยกลุ่มทดลองได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะสู่การสร้างงาน ใช้เวลาในการฝึกอบรม กลุ่มละ 28 ชั่วโมง

3.4 หลังจากฝึกอบรม 1 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ทำแบบวัดลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร (วัดหลังการฝึกอบรม)

3.5 หลังจากการฝึกอบรม 1 เดือน กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ทำแบบวัดลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร (วัดหลังการฝึกอบรม 1 เดือน)

3.6 ในระหว่าง 1 เดือนหลังการฝึกอบรม กลุ่มทดลองฝึกปฏิบัติลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรแบบอิสระ กล่าวคือ สามารถที่จะแสดงลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรได้กับคนทุกคน และในทุกสถานการณ์ แล้วเขียนรายงานการฝึกปฏิบัติ และนำมาเล่าให้สมาชิกใน

กลุ่มฟัง 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากแบบวัดลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรของกลุ่มตัวอย่าง ที่เก็บรวบรวม 2 ครั้ง ได้แก่ หลังการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมสองทางแบบวัดซ้ำ (Two-way ANCOVA Repeated Measure)

สรุปผลการวิจัย

การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาวิชาชีพรู้ พบผลดังนี้

1. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการฝึกอบรม การมีแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิณฑามารดาและครั้งของการวัด

2. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการฝึกอบรม กับการมีแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิณฑามารดา

3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการฝึกอบรม กับครั้งของการวัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า ผลจากการได้รับและไม่ได้รับการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร ทำให้นักศึกษาวิชาชีพรู้มีความเป็นกัลยาณมิตรแตกต่างกัน เมื่อวัดหลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์ และวัดหลังการฝึกอบรม 1 เดือน โดยที่

3.1 กลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร หลังการฝึกอบรม 1 เดือน มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการวัดหลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์ นั่นคือ นักศึกษาวิชาชีพรู้ที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร หลังการฝึกอบรม 1 เดือน ลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร ยังคงอยู่ไม่แตกต่างจากการวัดหลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์

3.2 กลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร หลังการฝึกอบรม 1 เดือน มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรแตกต่างจากการวัดหลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 นั่นคือ นักศึกษาวิชาชีพรูที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร เมื่อวัดหลังการฝึกอบรม 1 เดือน มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรลดลงจากหลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์อย่างเห็นได้ชัด

3.3 หลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์ และหลังการฝึกอบรม 1 เดือน กลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรมีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยจะนำเสนอตามสมมติฐานดังนี้

1. การไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการฝึกอบรม การมีแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดาและครูของาวัด และไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการฝึกอบรม กับการมีแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดา ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดาที่ต่างกันไม่มีผลต่อลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร ทั้งการวัดหลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์ และวัดหลังการฝึกอบรม 1 เดือน อย่างไรก็ตาม จากการพิจารณาคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร พบว่า นักศึกษากลุ่มที่รายงานว่ามีบิดามารดาเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธมาก ทั้งในกลุ่มที่ได้รับ (กลุ่มทดลอง) และไม่ได้รับ (กลุ่มควบคุม) การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร มีคะแนนลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่ากลุ่มที่รายงานว่ามีบิดามารดาเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธน้อยในกลุ่มเดียวกัน เมื่อวัดหลังการฝึกอบรม 1 สัปดาห์ และหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าพบผลวิจัยที่สนับสนุนความสำคัญของการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดา กล่าวคือ วันชัย มีกลาง (2530: 115-119) พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการอบรมสั่งสอน การเห็นแบบอย่าง และ

ปฏิบัติตามที่บิดามารดาคาดหวังเกี่ยวกับความเชื่อ หลักธรรม และประเพณีบางอย่างของพุทธศาสนาในปริมาณมาก มีเจตคติที่ดีต่อพุทธศาสนา และมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาสูงกว่านักศึกษาที่ได้รับในเรื่องดังกล่าวน้อยกว่า และ ดวงเดือน พันธมนาวิน (2540: 201) พบว่า นักเรียนที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธมากจะมีปริมาณการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล และการปฏิบัติสมาธิภาวนาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธน้อย และนักเรียนที่บิดามารดามีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา โดยการทำบุญ ทำทาน รักษาศีล ไปวัด ฟังธรรม และสนทนาธรรมในปริมาณมาก บุตรก็จะรายงานตนเองว่ามีกรปฏิบัติทางพุทธศาสนามากเช่นกัน แต่จากการวิจัยนี้พบผลเกี่ยวกับการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดาไม่เด่นชัด พบแต่เพียงแนวโน้มที่เกิดขึ้นนั้น อาจเนื่องมาจากเมื่อนักศึกษาเข้ามาเรียนในระดับมหาวิทยาลัย และพักอยู่หอพักกับเพื่อน เวลาส่วนมากก็จะอยู่ที่มหาวิทยาลัยและหอพัก ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเดียวกัน และมีเวลาน้อยที่จะกลับไปอยู่กับครอบครัว ประกอบกับเครื่องมือที่ใช้วัดในการวิจัยนี้เน้นการให้รายงานเกี่ยวกับการรับรู้และปฏิบัติในสถานการณ์ปัจจุบัน และกิจกรรมที่ฝึกปฏิบัติเน้นสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับแต่ละบุคคล ส่งผลให้รับรู้และรายงานการปฏิบัติในลักษณะใกล้เคียงกัน

2. ผลจากการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร ทำให้นักศึกษาวิชาชีพรูมีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรเพิ่มขึ้น และยังคงอยู่เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง แสดงให้เห็นว่า ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรให้กับนักศึกษาวิชาชีพรูอย่างเห็นได้ชัด ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของมนัสภรณ์ วิฑูรเมธา (2543: 186-188) พบว่า การฝึกอบรมทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสูงขึ้น ซึ่งมีกิจกรรมที่สำคัญในการ

ฝึกรอบม คือ การเป็นตัวแบบ การให้คำปรึกษาด้วยความ เป็นกัลยาณมิตร การสร้างสัมพันธ์ภาพด้วยความรัก การ ยอมรับและการให้ความร่วมมือ และผลจากการฝึกรอบม ยังทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความมั่นใจในการที่จะปฏิบัติด้ว ยความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้อื่น ทำให้ผู้เข้าอบรมมี ลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการ ฝึกรอบมอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ในขั้นตอนของการฝึกรอบม ประกอบไปด้วย

ขั้นสร้างศรัทธา ซึ่งเป็นการพัฒนาให้นักศึกษา วิชาชีพอุทธรณ์ได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของ ความเป็นกัลยาณมิตร และเกิดความเชื่อมั่นว่าลักษณะ กัลยาณมิตรเป็นสิ่งที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ โดย การใช้ตัวแบบที่เป็นครูที่ได้รับการยอมรับจากสังคมว่า เป็นครูที่มีความเป็นกัลยาณมิตรกับลูกศิษย์และทุกคนที่ เกี่ยวข้องมาถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานและการ วางตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แบนดูรา (Bandura) ที่อธิบายว่าบุคลิกภาพของคนเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ด้วยการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งตัวแบบจะถ่ายทอดทั้ง ความคิด การแสดงออก และเสริมสร้างพฤติกรรมใหม่ไป พร้อม ๆ กัน (สมโภชน์ เขียมสุภาวิณี, 2541: 50) การให้ ตัวแบบที่ดี จะทำให้ผู้เลียนแบบเกิดความเชื่อที่ถูกต้อง อยู่บนความมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดความมั่นใจว่าสิ่งที่ตน สังเกตเห็นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และเป็นไปได้จริง (สมุน อมรวิวัฒน์, 2530: 60)

ขั้นฝึกลักษณะกัลยาณมิตร เป็นการให้ นักศึกษาวิชาชีพอุทธรณ์ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญ พร้อมทั้งได้ทดลองฝึกปฏิบัติลักษณะความเป็น กัลยาณมิตรทั้ง 7 ด้าน โดยได้ประยุกต์แนวคิดที่สำคัญ ได้แก่

1. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งเป็นการฝึกให้ นักศึกษาวิชาชีพอุทธรณ์สามารถที่จะเข้าถึงอารมณ์ ความ ต้องการของผู้อื่น และแสดงการตอบสนองได้อย่าง เหมาะสม (Goleman, 1998: 27) ด้วยการฝึกสังเกตและ

ทำความเข้าใจอารมณ์ ความต้องการ และความ ต้องการ การตอบสนองของตนเองและผู้อื่นเมื่อมีอารมณ์แตกต่าง กัน ได้แก่ ดีใจ เสียใจ โกรธ และกลัว ในวัยเด็ก วัยรุ่น และ วัยผู้ใหญ่ (Bohart and Greenberg, 1997; Carr and Lutjemeier, 2005; Jamieson and others. 2006) โดย ใช้การฝึกเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์ ตนเอง กรณีตัวอย่าง การแสดงบทบาทสมมติ และการ จำลองสถานการณ์ ซึ่งจะส่งผลให้สามารถพัฒนาลักษณะ การเอาใจเขามาใส่ใจเราสูงขึ้น (นาถสินี ศิลาวรรพ, 2539; อัมพันธ์ จารุทัศนางกูร, 2541; เศรษฐกร มงคลจางรงค์, 2546; Rees. 2003; Carr and Lutjemeier. 2005) ผลการ ฝึกดังกล่าวทำให้นักศึกษาวิชาชีพอุทธรณ์เกิดความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรในด้าน ความน่ารัก และความน่าเคารพ

2. การวิเคราะห์การติดต่อสื่อสาร โดยเน้นการ สื่อสารด้านการพูดและการฟัง ซึ่งให้ความสำคัญกับการ ทำความเข้าใจพฤติกรรมของผู้สื่อสาร ในขณะที่ทำการ สื่อสาร ตามแนวคิดของอีริค เบอธิน (Eric Berne) โดยให้ ศึกษาถึงทฤษฎีจิต และภาวะทางจิตของบุคคล ใช้ วิธีการสื่อสารเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกัน ด้วยการ ใช้ เทคนิคการใส่ใจ ซึ่งการนำเทคนิคการวิเคราะห์การ ติดต่อสื่อสารมาใช้ในการฝึกรอบม สามารถพัฒนา พฤติกรรมการสื่อสารให้ดีขึ้นได้ (นิสาชล พงศ์พานานาย เวช, 2537; ธณิกานต์ สิริพิเชียร, 2543; กันธิมา มานนท์, 2547) ผลการฝึกดังกล่าวทำให้นักศึกษาวิชาชีพอุทธรณ์ เกิดความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติลักษณะความเป็น กัลยาณมิตรในด้านการรู้จักพูด และความอดทนต่อ ถ้อยคำ

3. การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นการใช้ ความคิดอย่างถูกวิธี มีความต่อเนื่องเป็นลำดับอย่างมี เหตุมีผล และเห็นถึงเป้าหมาย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) โดยให้นักศึกษาวิชาชีพอุทธรณ์ได้ฝึก พิจารณาถึงสาเหตุ พร้อมทั้งด้านดี-ด้านเสีย ประโยชน์- โทษ ของปัญหา พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไข สามารถเลือก

ทางออกที่ดีที่สุดของปัญหา และคำนึงถึงผลที่จะตามมา ซึ่งกิจกรรมที่นำมาประกอบการฝึก เน้นตัวอย่างที่มาจากสถานการณ์จริง เป็นปัญหาที่แต่ละคนประสบด้วยตนเอง แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาทางแก้ไขให้เหมาะสมที่สุด ซึ่งมีผลการวิจัยในทำนองเดียวกันว่าการฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการจะช่วยให้นักศึกษาเป็นผู้มีฉันทะในการเรียน (จินดารัตน์ ปีมณี, 2545) มีความมั่นใจในศักยภาพของตน (สมัย พรหมประดิษฐ์, 2546) มีวิธีการคิดที่จะเข้าถึงความจริง มีเหตุมีผล มีเป้าหมาย เห็นคุณค่าของตนเองเพิ่มขึ้น มีความตระหนักรู้ ได้รู้จักตนเอง (บัลลังก์ ตาลทอง, 2548) และการพัฒนาการคิดแบบโยนิโสมนสิการจะช่วยให้บุคคลมีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรเพิ่มขึ้น (วัลนิกา ฉลากบาง, 2548) ผลการฝึกดังกล่าวทำให้นักศึกษาวิชาชีพอครุเกิดความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรในด้านความน่ายกย่อง การถ่ายทอด และการไม่ชักนำไปในทางที่เสื่อมเสีย

ขั้นบูรณาการ เป็นขั้นการนำความเป็นกัลยาณมิตรมาประยุกต์ใช้โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแบบแนวคิดอัตถิภาวนิยม ด้วยการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาที่มีความเชื่อว่า คนที่มารับคำปรึกษาไม่ใช่ผู้ป่วย เนื่องจากขาดความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต และผู้ให้คำปรึกษาจะต้องมีความเชื่อในความสามารถและศักยภาพของผู้รับคำปรึกษาในการที่จะเลือกแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง ประกอบกับแนวคิดพฤติกรรมนิยม ซึ่งมีความเชื่อว่า การจัดสภาพแวดล้อมมีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคล และการเรียนรู้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Coray, 1996) ซึ่งจะทำให้บุคคลมีความเข้มแข็งในการมองโลก (นันทิยา เอกอริคม กิจ, 2542) มีความมุ่งหวังในชีวิต (กสิณา บุญแสง, 2544) เห็นคุณค่าในตนเอง (ปณิศา ภาสภากา, 2546) มีพฤติกรรมการใช้เวลาเรียน เหมาะสม (ชวลีพร รามัญญ, 2540) และมียุทธวิธีในการเรียนที่ดี (พิไลลักษณ์ อ่อนละมุล,

2546) ผลการฝึกดังกล่าว ทำให้นักศึกษาวิชาชีพอครุสามารถแสดงลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรได้อย่างเหมาะสม

จากขั้นตอนของการฝึกอบรมข้างต้น ทำให้นักศึกษาวิชาชีพอครุกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา ลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมอย่างชัดเจนหลังการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

การพบว่านักศึกษาวิชาชีพอครุกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา ลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร เมื่อเวลาผ่านไป 1 เดือน ลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรยังคงอยู่ไม่แตกต่างจากหลังการฝึกอบรม แสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีการนำลักษณะที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นผลมาจากกิจกรรมที่ได้ฝึกใน ระหว่างการฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่เป็นกรณีตัวอย่างหรือ สถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน จึงเป็นการง่ายที่ นักศึกษาจะนำลักษณะดังกล่าวไปใช้จริงต่อไป

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่ง ทำให้นักศึกษาวิชาชีพอครุกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อ พัฒนา ลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรเขียนรายงานถึง ประโยชน์ของกัลยาณมิตรที่ได้จากการฝึกอบรม และการ นำ ลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรไปปฏิบัติใน ชีวิตประจำวัน ผลเป็นดังนี้

1. ข้อสรุปจากการเขียนรายงานของนักศึกษา วิชาชีพอครุหลังฝึกอบรมเพื่อพัฒนา ลักษณะความเป็น กัลยาณมิตร ในประเด็นดังนี้

การปฏิบัติต่อตนเอง จะตั้งใจเรียน ตั้งใจทำงาน ของตนเองให้ดี รับผิดชอบในงานของตน นำหลักการคิด แบบโยนิโสมนสิกาไปใช้ในการคิดแก้ปัญหาตนเอง ทำให้ ได้ทราบว่า การที่เราจะเข้าไปพูดคุย ไปปรึกษากับใคร ควรที่จะสังเกตอารมณ์ของคนนั้นก่อน เพราะเขาอาจจะ ยังไม่พร้อมที่จะรับฟัง จะนำสิ่งที่ได้ฝึกอบรมไปใช้ในการ ทำงานต่อไป หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว และทราบ

วิธีการที่จะแนะนำบุคคลที่มีปัญหา แล้วมาปรึกษามาคุยด้วย

การปฏิบัติต่อผู้อื่น จะให้ความช่วยเหลือให้กำลังใจ ให้คำแนะนำเพื่อน ๆ น้อง ๆ จะพูดกับเพื่อนโดยไม่ใช้อารมณ์ รับฟังปัญหา และช่วยหาทางแก้ไขและพิจารณาผลทั้งด้านดี ด้านเสีย จะใช้คำพูดที่ทำให้เพื่อนสบายใจ ไม่โกรธเพื่อน ถ้าเพื่อนทำอะไรไม่ดี เขาอาจจะไม่พร้อมก็ได้ ถ้าเพื่อนมีปัญหามาปรึกษาจะไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่จะเป็นสื่อกลางที่ดีให้กับเพื่อนที่มีปัญหา

2. ข้อสรุปจากการนำลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยบันทึกในประเด็นดังนี้

เรื่องที่แสดงลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรส่วนมากจะเป็นการให้ความช่วยเหลือ การให้คำปรึกษา การรับฟังปัญหา การปลอบใจ ให้กำลังใจ การให้อภัย การพูดจาไพเราะ โดยบุคคลที่แสดงลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร ได้แก่ นักศึกษารุ่นพี่ เพื่อน และนักศึกษารุ่นน้อง ในด้านการเรียน การทำกิจกรรม และปัญหาทั่วไปที่ไม่สบายใจ และช่วยเหลืออาจารย์ในการทำความสะดวกและจัดเก็บห้อง ผลที่เกิดขึ้น คือ บุคคลที่นักศึกษาเข้าไปแสดงลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรมีความสบายใจ โล่งใจ มีกำลังใจกลับไปแก้ปัญหา และทุกคนก็แสดงความขอบคุณ และหลังจากการแสดงลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรแล้วนักศึกษารายงานว่ามีความภูมิใจ รู้สึกดีใจสบายใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

จากผลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาวิชาชีพครู ทำให้ทราบผลอย่างเด่นชัดว่า ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสามารถพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูให้มีความเป็นกัลยาณมิตรมากขึ้น และลักษณะดังกล่าวยังคงอยู่หลังจากที่ได้รับการฝึกอบรมไปแล้ว ทำให้มั่นใจได้ว่า

ชุดฝึกอบรมดังกล่าวมีประโยชน์อย่างยิ่งที่จะนำไปใช้ต่อไป โดยผู้ใช้ต้องคำนึงถึงในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร สร้างอยู่บนแนวคิดการเอาใจเขามาใส่ใจเรา การวิเคราะห์การติดต่อสื่อสาร การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการให้คำปรึกษา ซึ่งแต่ละแนวคิดมีความสำคัญมากในการที่จะสะท้อนคุณลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรในแต่ละด้าน ตลอดจนการ บูรณาการ เพื่อนำมาสู่การปฏิบัติจริง ดังนั้น ผู้ใช้ควรศึกษาให้เข้าใจอย่างชัดเจนก่อนที่จะนำไปใช้ เพื่อที่จะสามารถประยุกต์ได้อย่างเหมาะสม

2. กิจกรรมในชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างศรัทธา ขั้นฝึกลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร และขั้นบูรณาการ ควรจัดฝึกอบรมต่อเนื่องกัน เพราะจะทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความตระหนักเห็นคุณค่า เข้าใจชัดเจน จนสามารถปฏิบัติได้จริง

3. เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม ผู้จัดฝึกอบรมควรติดตามผล ด้วยการให้ผู้เข้าอบรมได้พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่แต่ละคนได้แสดงลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งจะเป็นการเน้นให้เห็นความสำคัญของลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร และเป็นการตรวจสอบได้ว่าสามารถที่จะแสดงความเป็นกัลยาณมิตรได้อย่างเหมาะสม

4. สถาบันอุดมศึกษาที่ทำหน้าที่ในการผลิตครูสามารถนำกิจกรรมในชุดฝึกอบรมไปประยุกต์สอดแทรกในการจัดการเรียนการสอนในวิชาที่เกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ ด้วยการนำตัวอย่างกิจกรรมบางกิจกรรม เช่น กิจกรรม “ครูที่ฉันรัก” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ระลึกถึงคุณครูที่ตนประทับใจในอดีต แล้วนำมาเล่าให้เพื่อนฟังว่าคุณครูได้ทำอะไร หรือมีเหตุการณ์อะไรที่ทำให้ตนรู้สึกประทับใจ เพราะผลจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวในงานวิจัยนี้ พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูทุกคนมีคุณครูที่ตนประทับใจและระลึกถึงตลอดเวลา ลักษณะของครูแต่ละคนที่นักศึกษาเล่าถึงจะสะท้อนความเป็น

กัลยาณมิตรได้อย่างชัดเจนในทุกด้าน ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดี ยิ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่า เห็นความสำคัญของการที่จะไปเป็นครูที่มีความเป็นกัลยาณมิตรกับลูกศิษย์ และคนที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งได้เห็นแนวทางของการฝึกตนเองด้วย เป็นต้น

5. ในองค์กรหรือหน่วยงานก็สามารถนำไปสู่คฝกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรไปใช้ได้เช่นเดียวกัน โดยสามารถปรับกิจกรรม หรือยกตัวอย่างสถานการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะของงานที่ปฏิบัติ เพราะกิจกรรมทุกกิจกรรมที่ใช้ในการวิจัยนี้ เน้นตัวอย่างสถานการณ์ หรือกรณีศึกษาที่มาจากเรื่องจริงที่สมาชิกผู้เข้าอบรมอยู่ในเหตุการณ์ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นกับตนเองหรือคนใกล้ตัว ทำให้ไม่ยากเกินไปที่จะนำมาฝึกปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะมีการใช้สื่อประสมมาประกอบการจัดกิจกรรม ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความน่าสนใจ และช่วยให้เข้าใจในกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น

2. ควรมีการขยายไปทำการศึกษาและพัฒนา ลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรในวัยต่างๆ เช่น กลุ่มนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 หรือในกลุ่มวัยผู้ใหญ่ เพราะแนวคิดที่ใช้ในการฝึกอบรมสามารถที่จะปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มคนได้

เอกสารอ้างอิง

- มลวรรณ สุวรรณโชติ. (2548). *ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการของบ้าน สถานศึกษา และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาปริญญาตรี*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- กสิณมา บุญแสง. (2544). *การเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษากลุ่มและกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความมุ่งหวังในชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น ศูนย์เมอริซี กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

และลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร เป็นลักษณะที่คนทุกวัยสามารถที่จะปฏิบัติต่อกันได้

3. ควรมีการนำตัวแปรอื่น ๆ ศึกษาาร่วมด้วย เช่น การอบรมเลี้ยงดู การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นต้น เนื่องจากมีนักศึกษาวิชาชีพรูบางคนได้เขียนแสดงความรู้สึกที่ได้แสดงลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรว่า การที่ตนช่วยเหลือเพื่อนทำสิ่งต่าง ๆ อาจจะเป็นการสร้าง ความเคยชินที่ไม่ดีให้กับเพื่อนได้ ซึ่งผลดังกล่าวอาจเป็นไปได้อีกว่า การที่นักศึกษาวิชาชีพรูคิดหรือรู้สึกต่อผลการกระทำต่าง ๆ ของตนในมุมมองที่แตกต่างไป อาจเนื่องมาจากบุคคลคนนั้นได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกันไปหรือไม่ หรือมีเหตุผลในการคิดที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไร

4. ควรมีการนำแนวคิดทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักธรรมอื่น ๆ มาเป็นแนวทางในการฝึกลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร เช่น พรหมวิหาร 4 หรือสังคหวัตถุ 4 เนื่องจาก จากการศึกษาพบว่า หลักธรรมดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องกับลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร และเป็นหลักธรรมที่ครูควรมีเช่นเดียวกัน

5. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยเชิงสาเหตุหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลหรือส่งผลต่อลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรของบุคคล

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2540).

แผนพัฒนาการแนะแนว กระทรวงศึกษาธิการ

ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2540 - 2544). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

กองวิจัยทางการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2535).

รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมของครูในอุดมคตินักเรียนระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *โครงการผลิตครูการศึกษา
ขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรี (หลักสูตร 5 ปี).*
กรุงเทพฯ: กลุ่มพัฒนาการผลิตครู สำนัก
พัฒนาการฝึกหัดครู สำนักงานสภาพัฒนาฯ.
- กันธิมา มานนท์. (2547). *ผลของการฝึกการวิเคราะห์
การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อพฤติกรรม
การสื่อสารอย่างมีมนุษยสัมพันธ์ของนิสิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปริญญาโท. ภาควิชา
จิตวิทยาการแนะแนว. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- จินดารัตน์ ปีมณี. (2545). *การพัฒนาฉันท์ในการเรียน
ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. ปริญญาโท. ภาควิชา
จิตวิทยาการแนะแนว. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- จุฑา จิตพิทักษ์. (2541, ตุลาคม – 2542, มีนาคม).
คุณธรรมและจริยธรรมที่ครูควรจะต้องทำ,
ปาริชาติ. 11(2), 9-29.
- ฐิติพร รามัญ. (2540). *ผลของการให้คำปรึกษาแบบ
พฤติกรรมนิยมที่มีต่อพฤติกรรมการใช้เวลาในการ
เรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน
บ้านคลองตะเคียน อำเภอนางรองใหญ่ จังหวัดชลบุรี.
ปริญญาโท. ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนว.
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2540). *ความเชื่อและการ
ปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย: การปลูกฝัง
อบรมและคุณภาพชีวิต. คณะพัฒนาสังคม
สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.*
- ทิศนา แคมมณี. (2547, มกราคม). *ความก้าวร้าวของครู
และนักเรียน: ปัญหาที่ยังรอการแก้ไข.
ราชบัณฑิตยสถาน. 29(1), 42-53.*
- ธณิกานต์ สิริพิเชียร. (2543). *การเปรียบเทียบผลของ
การใช้บทบาทสมมติ เทคนิคแม่แบบ และกรณี
ตัวอย่าง เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสาร ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์คาเบรียล
กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท. ภาควิชา
จิตวิทยาการแนะแนว. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- นันทิยา เอกอธิตมกิจ. (2542). *การเปรียบเทียบผลของ
การให้คำปรึกษาแบบกวีนิพนธ์เป็นรายบุคคลและ
เป็นรายกลุ่มเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งในการมอง
โลกของเยาวชนหญิง ในสถานฝึกอบรมเด็กและ
เยาวชนหญิงบ้านปราณี. ปริญญาโท. ภาควิชา
จิตวิทยาการแนะแนว. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- นาถสินี ศิลาว์ชลพล. (2539). *ผลของการใช้สถานการณ์
จำลองที่มีต่อความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วยของ
นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลเกื้อ
การุณย์ กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท. ภาควิชา
จิตวิทยาการแนะแนว. กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.*
- นิตยาชล พงศ์พาชำนาญเวช. (2537). *ผลของการฝึก
การวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อ
การสื่อสารกับเพื่อนต่างเพศของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตธรรมจักร
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. ปริญญาโท
ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนว. กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- บทความเศรษฐกิจ. (2545, มีนาคม). *เยาวชนไทยผจญ
สังคมเสื่อมโทรม. วิทยาจารย์. 18(2), 54-57.*

- บัลลังก์ ตาลทอง. (2548). ผลการใช้โปรแกรมการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ โรงเรียนสิงห์สมุทร อำเภอเสตืบ จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- ปณิศรา ภาสกาการ. (2546). ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีภวนิยมที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เพชรวรรณ ครุฑนาค. (2542). ความคาดหวังเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับบิดามารดา ครู และผู้ใหญ่ทั่วไปในทัศนของครู ผู้ปกครอง และนักเรียนโรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- (2546). วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศยาม.
- พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์. (2546). ครูสร้างคน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- พรรัตนถน เพชรวิวรรค์. (2545). การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ นักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พิไลลักษณ์ อ่อนละมุล. (2546). การศึกษาและพัฒนายุทธวิธีในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการให้คำปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มนสภรณ์ วิฑูรเมธา. (2543). การพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วันชัย มีกลาง. (2530). ความศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ความรู้ ความเข้าใจ การปฏิบัติตามและการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาของนิสิตระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วัลนิกา ฉลาดบาง. (2548). การพัฒนาความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและการบริโภคด้วยปัญญาของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิทยากร เชียงกุล. (2544). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2543-2544 : ปฏิรูปการศึกษาอย่างไร เพื่อใคร เพื่ออะไร?. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์. เศรษฐกร มงคลจาดรงค์. (2546). ผลของการฝึกการแสดงออกที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- สถาบันราชภัฏ. (2546). *หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต*.
(หลักสูตรใหม่ พุทธศักราช 2546).
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหา
สังฆปริณายก. (2545). *ศีลและพรหมวิหาร ๔*.
กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2541). *ทฤษฎีและเทคนิคการ
ปรับพฤติกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรง
พิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมัย พรหมประดิษฐ์. (2546). *ผลการให้คำปรึกษาแบบ
กลุ่มโดยประยุกต์การคิดตามหลักโยนิโสมนสิการของ
ศาสนาพุทธต่อความหวาดหวั่นของผู้สูงอายุในสถาน
สงเคราะห์คนชรา*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาการ
ให้คำปรึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2539). *เกณฑ์มาตรฐาน
วิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2530). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและ
โยนิโสมนสิการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอ.
เอส. ฟรินติ้ง เฮ้าส์.
- อมรวิรัช นาคกรทรรพ. (2540). *ความฝันของแผ่นดิน*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตะวันออก.
- อำพัน จารุทัศนางกูร. (2541). *การเปรียบเทียบผลของ
การฝึกทักษะทางสังคมแบบกลุ่ม และแบบ
รายบุคคลที่มีต่อการแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วย
จิตเวชของพยาบาลเทคนิค โรงพยาบาลสมเด็จพระ
เจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Bohart C. Arthur & Greenberg S. Leslie. (1997).
*Empathy reconsidered: new directions in
psychotherapy*. Baltimore: United Book Press.
- Carr B. Mary & Lutjemeier A. John. (2005). The
relation of facial affect recognition and empathy to
delinquency in youth offenders. *Adolescence*.
40(159), 601-602. Retrieved July 6, 2006, from
[http://www.proquest.
umi.com/pqdweb?did=914814671](http://www.proquest.umi.com/pqdweb?did=914814671).
- Coray, G. (1996). *Theory and practice of
Counseling and Psychotherapy*. 5th ed.
California: Book/Cole Publishing Company.
- Goleman, D. (1998). *Working with Emotional
Intelligence*. New York: Bantam Books.
Dissertation Abstract 1961-2005. Retrieved
January 20, 2006, from [http://www.lbi.umi.
com/dissertation/fullcit/3117031](http://www.lbi.umi.com/dissertation/fullcit/3117031).
- Jamieson and others. (2006). *Developing
empathy as a foundation of client-centred
practice: Evaluation of a university curriculum
initiative*. MUI ProQuest Digital Dissertation
Abstract 1961-2006. Retrieved July 15, 2006, from
[http://www.umi.com/pqdweb?did=1037989491
&sid=1&Fmt=4&clientId=61839&RQT=309&Vn
ame=PQD](http://www.umi.com/pqdweb?did=1037989491&sid=1&Fmt=4&clientId=61839&RQT=309&Vname=PQD).
- Rees, Clea F. (2003). *The importance of empathy*. Retrieved
July 14, 2006, from [http://www.proquest.umi.com/
dissertations/preview_pickup/61/78/596178/2
/00001.gif](http://www.proquest.umi.com/dissertations/preview_pickup/61/78/596178/2/00001.gif).
- Sutton, Rosemary E. & Wheatley, Karl F. (2003,
December). Teachers' emotions and
teaching: A review of the literature and
directions for future research. *Educational
Psychology Review*. 15(4),327-358.